

Hemşirelik Eğitimi Programlarında Kuramsal Eğitim Sorunsalı

The Problem of Theoretical Education in Nursing Education Programs

Hülya KAYA¹

İletişim/ Correspondence: Hülya KAYA Adres/ Address: İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Fakültesi, Hemşirelikte Eğitim AD., Abide-i Hürriyet Cad. 34381, Şişli/ İstanbul Tel: 0212 440 00 00/ 27018 Fax: 0212 224 49 90 E-mail: hulyakay@istanbul.edu.tr

ÖZ

Hemşirelerin hem günümüzün gereksinimlerini karşılayabilecek hem de yeniçağın getirdiği sorunlarla baş edebilecek nitelikte yetiştirilmesi hemşirelik eğitimi programları aracılığı ile mümkündür. Bir eğitim programının bu gereksinimlere cevap verebilmesi kuramsal yapının iyi oluşturulması, eğitimin kuramsal boyutunun uygulama ile bir bütünlük içinde ele alınması ile mümkündür. Bu makalede, hemşirelik eğitimi programlarının kuramsal boyutu irdelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hemşirelik, hemşirelik eğitimi, hemşirelik eğitimi programı, kuramsal program, kuramsal eğitim sorunsalı.

ABSTRACT

Nurses to meet the needs of both nowadays also to raise as coping with the challenges of the new age problems will be possible with nursing education programs. An educational program is able to answer these needs will be possible by creating good theoretical structure, discussing the integration of theoretical and practical dimension of education. At this article, it is examined theoretical dimensions of nursing curriculum.

Keywords: Nursing, nursing education, nursing education program, theoretical program, theoretical problem of education.

GİRİŞ

21. yüzyılın getirdikleri ile baş etmek için, bireylerin/ meslek üyelerinin, gelişmelere ve yeniliklere açık olma, bilgiyi bilgece seçebilme, eleştirel düşünebilme, sorun çözme vb. niteliklerle donanmış bir şekilde yetiştirilmesi bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır. Bireyleri yetiştirme işi ise eğitim sisteminin işidir.

Eğitim sistemi, günümüzün ihtiyaçlarını karşılayabilecek ve yeniçağın getirdiği sorunlarla baş edebilecek nitelikte birey yetiştirmelidir. Bu çerçevede günümüzde “eğitim, hem ülkenin geleceği için hem de bireylerin en

üst düzeyde gelişimi için verilmelidir” anlayışı öne çıkmaktadır (Ertürk 1994; Hegarty, Walsh, Condon ve Sweeney 2009; Tawil ve Cougoureux 2013; Varış 1991). Bu anlayışla eğitimde öğrencilerin; zihinsel, ruhsal, estetik, duygusal, fiziksel ve sosyal gelişimini bütüncül olarak sağlamak, ülkenin sosyal ve ekonomik gelişmelerinde geleceğin işgücü ve aktif rol alıcıları olarak hazırlamak, bilimsel, eleştirel düşünme ve sorun çözme becerilerini geliştirmek, öğrenmeyi öğrenme ve yaşam boyu öğrenme becerilerini geliştirmek, bilim ve teknolojiyle uyum içinde yaşaması için gerekli yeterliklerle donanmış bireyler olarak yetiştirmek amaçlanmaktadır.

¹Doç. Dr. İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Fakültesi, İstanbul/ TURKEY

Yazının gönderilme tarihi: 13.01.2015

Yazının basım için kabul tarihi: 07.09.2016

doi: 10.17672/fnhd.88235

Polka ve Mattia (2009) eğitimin, geleceğin bireysel ve mesleki ihtiyaçlarını karşılar nitelikte olması gerektiğini vurgulamaktadır.

- Bireysel ihtiyaçları; geleceğe hazır olma, birlikte hareket etmeye inanma, güçlü iradeye sahip olma, yaratıcı olma, sorunlara duyarlı olma şeklinde özetlemektedir.
- Mesleki ihtiyaçları; sorunların çözümüne ilişkin eylem planları oluşturma, etkili iletişim becerisine sahip olma, gerektiğinde yardım alabilme, mesleki gelişimi sürdürmede lider olabilme, olanakları değerlendirebilme, etkili zaman yönetimi şeklinde sıralamaktadır.
- Eğitimin yukarıda sözü edilen amaçları, bireysel ve mesleki ihtiyaçları karşılayabilmesi için eğitim programlarının iyi yapılandırılması özellikle kuramsal yapısının iyi oluşturulması gerekmektedir (Smith 2000).

Kuramsal yapı kavramı incelendiğinde; literatürde kuramsal yapı, kavramsal yapı ve kavramsal model kavramlarının birbirinin yerine kullanıldığı görülmektedir (Im ve Chang 2012; Garside ve Nhemachena 2013; Guo, Shen, Ye, Chen ve Jiang 2013; Mensik, Scott, Martin ve Horton 2011). Billings ve Halstead (1998)'ın aktarımına göre Bevis kuramsal yapıyı; eğitim programları ile ilgili kararları (amaç, içerik, uygulama ve değerlendirme) vermek için rehberler ve temel ilkeler/kurallar sağlayan temel kavramlarla ilişkili sistemlerdir şeklinde açıklamaktadır. Hemşirelikle ilgili kuramsal yapıyı ise; hemşireliğe özgü kavramların, olguların, kuramların, teorilerin kavramsallaştırılması ve açıklanması olarak ifade etmektedir. Kuramsal yapı, hemşirelik bilgi kitlesinin mantıklı bir şekilde organize edilmesine yardım etmekte ve hemşirelikte yer alan temel kavramlar arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Kuramsal bilgi ise; yapılan araştırmalar sonunda/bilimsel yollarla/bilimsel veri işleme yöntemleriyle elde edilen yöntemli ve sistemli bilgidir. Başka bir ifadeyle, "kuramsal bilgi, bilimsel bilgidir" denilebilir (Beycioğlu ve Dönmez 2006).

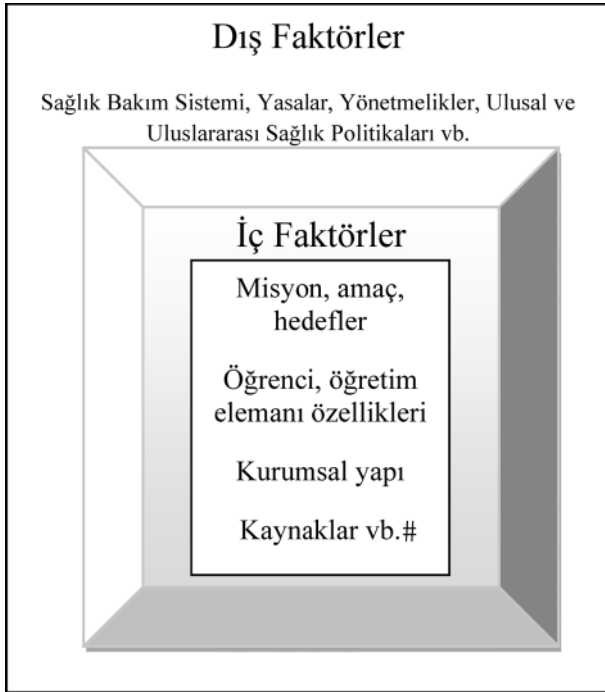
Uygulamalı mesleklerde olduğu gibi hemşirelikte de eğitim programları kuramsal ve uygulama olmak üzere

iki boyuttan oluşmaktadır. Kuramsal bilginin uygulamaya yansıdığına değer kazandığı gerçeğinden hareketle eğitimin kuramsal boyutunun uygulama ile bir bütünlük içinde ele alınması gerektiği unutulmamalıdır. Kuramsal ve uygulama çoğunlukla eğitimde bir ikilem olarak görülmüştür. Kuramsal ile uygulamanın yapay bir sınırla ikiye ayrılmasının yeni bir olay değildir. Bu ayırımın kökeni eski çağlara kadar uzanmaktadır. Bir eğitimin sadece kuramsal boyutu ile uğraşan bireyler, uygulama boyutunda rol alan bireyleri sadece teknik boyutta çalışan, düşünsel boyutu işin içine katmayan bireyler olarak görmüşlerdir. Bu kişiler "*Temel ilkeler önceden belirlendiği için uygulamacıların işi kolaydır. İşin zor bölümü ise kuramsalla uğraşanlara kalmaktadır.*" diyerek kendilerini uygulamacıların üzerinde görmüşlerdir. Aristo'ya kadar uzanan bu görüşte, bir fikrin/ bilginin uygulamaya geçirilmesi sürecinde çalışanlar bilgiden, fikirden yoksun kişiler olarak nitelendirilmişlerdir. Diğer taraftan uygulama boyutunda rol alan bireyler de kuramsalın/kuramın uygulayıcıları da kuramsal ile uğraşanları uygulama değeri olmayan düşünce ve soyut fikirlerin peşinde koşan bireyler olarak nitelendirmişlerdir. Bu kişiler de "*Bilgi/fikir üretmek kolaydır, önemli olan bunu uygulamaya geçirmektir. Kuramsalcılar iş yapmaya gelince kaçmaktadırlar.*" diyerek kendilerine kuramsalcılar/kuramcılar üzerinde bir değer biçmişlerdir (Varış 1991). Oysa kuramsal ve uygulama bir bütünlük içinde düşünülmesi gereken eğitimin iki önemli boyutudur. Sistemize edilen bilgi ve bulguların uygulamaya geçirilmesinde eğitimin kuramsal boyutunun geliştirilmesi kaçınılmazdır. Ayrıca eğitimin "bütünlük" ilkesi, eğitim uygulamaları ile eğitimin kuramsalının içi içe olması gereğini daha da belirginleştirmektedir. Hemşirelikte kuramsal ve uygulama bütünlüğünün sağlanması ancak hemşire eğitimcilerin, hemşire araştırmacıların, uygulayıcı hemşirelerin, uzman hemşirelerin bir arada ve birbirleriyle işbirliği içinde çalışmalarını ile sağlanabilir. Hemşirelik, bilim ve sanat olduğuna göre kuramsal ve uygulama arasındaki yapay ikilem doğal olarak ortadan kalkmaktadır. Ayrıca kuramsal ve uygulama ilişkisini tez karışitez olarak algulamaktan çok, birbirini tamamlayan bir birleşimin öğeleri olarak görmek gerekir. Kuramsal

ve uygulama ilişkisini özetlemek için dürbün metaforunu kullanabiliriz. Kuramsal ve uygulama ilişkisi, bir dürbünün iki gözüne benzer; bir tarafı kuramsal, diğer tarafı uygulamadır. Eğitimi bir bütün olarak ancak bu dürbünle inceleyebiliriz. Hemşirelik alanında kuramsal olmadan uygulamanın yapılamaması gibi, uygulamadan ayrı bir kuramsaldan da söz edilemez.

Hemşirelik eğitiminin kuramsal yapısının oluşturulmasında hemşirelik eğitimi felsefesi temel öğedir, hemşirelik eğitiminin kuramsal temellerini net olarak ortaya koymak için üzerinde görüş birliğine varılan temel öğeleri yol gösterici niteliktedir. Bu öğeler;

- Her insanın kendi öz değerleri vardır ve bunlar insan yaşamı için çok değerlidir.
- Hemşirelik etkinlikleri öznel amacı olan, akılcı, dinamik, yaratıcı bir süreçtir.
- Hemşirelik farklı bilim alanlarını sağlığı geliştirmek için bütünleştiren eşsiz bir meslektir.
- Hemşirelerin yurttaş olarak yaşadığı topluma, çevre ve dünya sağlığına karşı sorumlulukları vardır şeklinde özetlenebilir (Taşocak 2012).

Şekil 1. Eğitim Programını Etkileyen Temel Faktörler (Billings ve Halstead 1998).

Hemşirelik eğitiminin kuramsal yapısı oluşturulurken bölgesel, ulusal ve küresel düzeyde iç (misyon, amaç, hedefler, öğrenci ve öğretim elemanı özellikleri, kurumsal yapı, kaynaklar vb.) ve dış faktörlerin (sağlık bakımı sistemi, yasalar, yönetmelikler, ulusal ve uluslararası sağlık politikaları vb.) dikkate alınması gerekir (Şekil 1) (Billings ve Halstead 1998).

Hemşirelik eğitimi programları incelendiğinde; minimal düzeyde; sağlık, hastalık, insan, çevre, hemşirelik kavramlarının yer aldığı bunlara ek olarak; bakım, özbakım, büyüme-gelişme, hemşirelik süreci, uyum, yaş, gelişimsel düzey, akut-kronik hastalıklar, sağlık-hastalık sürekliliği, problem çözme, kişilerarası ilişkiler, araştırma kavramlarının yer aldığı görülmektedir (Forbes ve Hickey 2009; Garside ve Nhemachena 2013; Guo ve ark. 2013; McEwen ve Brown 2002).

Schotter ve Wendler (2008) "Hemşirelikte Eğitim Kavramı" çözümlemesinde 63 makale incelemiş ve bir hemşirelik eğitimi programı önerisinde bulunmuştur. Bu eğitim programında ilk yıl *Mesleki Hazırlık*; Temel Bilimler Dersleri, *Düzye I Mesleki Esaslar*; Araştırma Etiğine Giriş, Biyoistatistik, Meslek Tarihi, Hemşirelik Esasları, *Düzye II Sağlıkta ve Hastalıkta Hemşirelik*; Çocuk Sağlığı Hemşireliği, Yetişkin Hemşireliği, Aile Sağlığı Hemşireliği, Toplum Sağlığı Hemşireliği *Düzye III Kompleks Bakım*; Toplum Temelli Bakım, Akut Bakım, Yoğun Bakım, Doğal İyileşme, Sağlık Bakım Kurumlarında Yönetim, Akut Bakımda Yönetim, Mesleki Seminer, Reflection dersleri yer almaktadır. Ayrıca sosyal ve beşeri bilimleri içeren Sosyoloji, Felsefe, Resim, Müzik gibi seçimlik derslere de yer verilmesi gerektiğini vurgulamışlardır.

Hemşirelik eğitimi programları uzun süre Tyler'in Hedefe Dayalı Model'in etkisinde kalmıştır (Keating 2006). Bilindiği gibi bu modelde eğitim programları hedefler doğrultusunda yapılandırılmakta, hedefe ulaşma durumu değerlendirilmektedir. Bu durum eğitimcileri hemşirelik eğitiminde sonuç odaklı programların tasarlanmasına yönlendirmiştir. Günümüzde farklı eğitim modellerinden yararlanılmaktadır.

Bu bağlamda günümüzde, hemşirelik eğitimi programlarında kuramsal boyuttaki sorunları eğitim programına, öğrenciye ve öğretim elemanına ilişkin sorunlar olarak ele alabiliriz (Çelikalp, Aydın ve Temel 2010; Khorshid, Eşer, Zaybak, Güneş ve Çınar 2007; Kumcağız ve ark. 2005).

Eğitim programına ilişkin sorunlar;

- Eğitimde entegrasyonun sağlanamaması,
- Hemşirelik Ulusal Çekirdek Eğitim Programı'nın istenilir düzeyde (HUÇEP) yaşama geçirilememesi,
- Bilginin hızla gelişmesi ve yayılması,
- Eğitim programının öğrencinin bütüncül gelişimini destekleyecek yapıda oluşturulmaması,
- Eğitimde ağırlıklı olarak pedagojik yaklaşımın kullanılması,
- Bilgi transferinin sağlanamaması,
- Eğitim programlarının bilişsel ağırlıklı oluşturulması,
- Eğitimde değerlendirmelerin bilişsel ağırlıklı olması,
- Kuramsal derslerde bilgi yükünün fazla olması,
- Hemşirelik alanında yazılmış kitap vb. kaynakların az sayıda olması,

Öğrenciye ilişkin sorunlar;

- Öğrencinin öğrendiklerini içselleştirememesi,
- Öğrencilerin esnek zamanlarının olmaması,
- Öğrenci profilinin değişmesi,

Öğretim elemanına ilişkin sorunlar;

- Öğretim elemanının niceliksel ve niteliksel eksikliği,
- Öğretim elemanının eğitim formasyonu almadan eğitimde görev alması,
- Öğrenmede sorumluluk almayı, aktif katılımı ve düşünmeyi sağlayan eğitim etkinliklerine yeterince yer verilmemesidir.
- Bu listeyi uzatmak mümkündür. Ancak, bu sorunlara çözüm üretmede akademisyenler, hemşireler, öğrenciler olarak meslek üyelerinin ve meslek adaylarının rolü ve sorumluluğu olduğu, bilimsel ve sistematik bir yaklaşımla işbirliği içinde çalışılması gerektiği unutulmamalıdır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Hemşirelik eğitiminde kuramsal ve uygulamanın bütünleşmesi yaşamsal bir öneme sahiptir. Bu yaklaşımla;

- Eğitim programlarının, öğrenenlerde temel yeterliklerin kazanılmasını ve ülke çapında programların minimum düzeyde standardizasyonunu sağlamak amacıyla akredite olması,
- Kuramsal ile uygulama arasında ve eğitim kurumları ile uygulama alanları arasında entegrasyonun sağlanması,
- Konu ile ilgili çalıştayların düzenli yapılması ve sonuçlarının yaşama geçirilmesi önerilebilir.

KAYNAKLAR

- Beycioğlu, K., Dönmez, B. (2006). Eğitim yönetiminde kuramsal bilginin üretimine ve uygulanmasına ilişkin bir değerlendirme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 47(47): 317-342.
- Billings, D. M., Halstead, J. A. (1998). *Teaching In Nursing: A Guide For Faculty*. 1st ed., W. B. Saunders Company, Philadelphia.
- Çelikalp, Ü., Aydın, A., Temel, M. (2010). Bir sağlık yüksekokulu hemşirelik bölümü öğrencilerinin aldıkları eğitime ilişkin görüşleri. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 3(2): 2-14.
- Ertürk, S. (1994). *Eğitimde Program Geliştirme*. Meteksan Ltd., Ankara.
- Forbes, M. O., Hickey, M. T. (2009). Reform in baccalaureate nursing education: Review of the literature. *International Journal of Nursing Education Scholarship*, 6(1): 1-27.
- Garside, J. R., Nhemachena, J. Z. Z. (2013). A concept analysis of competence and its transition in nursing. *Nurse Education Today*, 33(5): 541-545.
- Guo, Y., Shen, J., Ye, X., Chen, H., Jiang, A. (2013). The design and testing of a caring teaching model based on the theoretical framework of caring in the Chinese Context: A mixed-method study. *Nurse Education Today*, 33(8): 912-918.
- Hegarty, J., Walsh, E., Condon, C., Sweeney, J. (2009). The undergraduate education of nurses: Looking to the future. *International Journal of Nursing Education Scholarship*, (6):1-17.
- Im, E. O., Chang, S. J. (2012). Current trends in nursing theories. *Journal of Nursing Scholarship*, 44(2): 156-164.
- Keating, S. B. (2006). Internal frame factors: Influence and assessment. Keating, S. B. (Ed). *Curriculum Development and Evaluation in Nursing*. Lippincot Williams & Wilkins Company, Philadelphia, 136-142.

Hemşirelik Eğitimi Programlarında Kuramsal Eğitim Sorunsalı

Khorshid, L., Eşer, D., Zaybak, A., Günes, U., Çınar, S. (2007). Hemşirelik yüksekokulu mezun öğrencilerinin aldıkları lisans eğitimine ilişkin görüşleri. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 23(1): 1-14.

Kumcağız, H., ve ark. (2005). Samsun Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Bölümü öğrencilerinin kuramsal ve uygulamalı eğitimde yaşadıkları sorunların belirlenmesi. *O. M. U. Tıp Dergisi*, 22(2): 71-77.

McEwen, M., Brown, S. C. (2002). Conceptual frameworks in undergraduate nursing curricula: Report of a national survey. *Journal of Nursing Education*, 41(1): 1-5.

Mensik, J. S., Scott, K. A., Martin, D. M., Horton, K. (2011). Development of a professional nursing framework. *JONA*, 41(6): 259-264.

Polka, W., Mattai, P. R. (2009). Curriculum planning in the twenty-first century: Managing technology, diversity and constructivism to create appropriate learning environments for all students, http://www.ictc.org/T01_Library/T01_123.PDF (03.06.2014).

Schroetter, S. A., Wendler, M. C. (2008). Capstone experience: Analysis of an educational concept for nursing. *Journal of Professional Nursing*, 24(2): 71-79.

Smith, M. K. (2000). Curriculum theory and practice, <http://infed.org/mobi/curriculum-theory-and-practice/> (03.06.2014).

Tasocak, G. (2012). Hemşirelik ve hemşirelik eğitimine genel bakış. Atabek-Aştı, T., Karadağ, A. (Eds.). *Hemşirelik Esasları*. Akademi Basın ve Yayıncılık, İstanbul, 17-22.

Tawil, S., Cougoureux, M. (2013). Revisiting learning: The treasure within assessing the influence of the 1996 Delors Report. *UNESCO Education Research And Foresight Occasional Papers*, UNESCO, Paris, 1-20.

Varış, F. (1991). *Eğitim Bilimine Giriş*. Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.

